

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

**ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI
JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

ADABIYOTSHUNOSLIK ASOSLARI
FANIDAN AMALIY MASHG'ULOT ISHLANMASI

JIZZAX-2010

Ushbu amaliy mashg'ulot respublikamizdagi oliy oquv yurtlarining o'zbek filologiyasi fakultetlari bakalavrluk bosqichida o'tiladigan "Yangi o'zbek adabiyoti" fanidan tuzilgan amaliy mashg'ulotlardan iboratdir.

Tuzuvchilar:

I.Ikromov

filologiya fanlari
nomzodi, dosent,
O'zbek adabiyoti
kafedrasi mudiri
o'qituvchi

Jo'rayev M

Taqrizchilar:

Umurov H. SamDU "Hozirgi zamon o'zbek adabiyoti"
kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori, professor

Pardayeva Z filologiya fanlari doktori

Dastur A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika institutining o'quv metodik kengashida ko'rib chiqilgan va tasdiqqa tavsiya qilingan.
2010 yil 30 avgustdagi №1-sonli majlis bayoni.

1.Kirish.

Ushbu dastur o'zbek filologiyasi (O'zbek tili va adabiyoti) mutaxassisligi bo'yicha birinchi kursga mo'ljallangan. Mamlakatimiz pedagogika oliy o'quv yurtlarining O'zbek filologiyasi (O'zbek tili va adabiyoti) fakultetlarida adabiy jarayon va badiiy adabiyot qonuniyatlari haqidagi fan – «Adabiyotshunoslik asoslari»ni o'rganishga jiddiy e'tibor qilinadi. Negaki, bu fanni izchil, tizimli va puxta o'rganmay turib malakali adabiyot muallimi tayyorlash mumkin emas.

Fanning maqsad va vazifalari.

O'zbek tili va adabiyoti bakalavr ta'lim yo'nalishi bo'yicha taxsil olayotgan talabalarga boshlang'ich adabiy-nazariy tushunchalar berish maqsadi ko'zda tutiladi. Talabalar badiiy asarning tuzilishi, mazmuni va shakli, janri, badiiy xususiyatlari, badiiy asar tili haqida bilimga ega bo'lishlari va nazariy bilimlarini asar tahlili orqali sinash malakasiga ega bo'lishlari zarur. Ushbu kurs mazkur maqsad va vazifalarga yo'naltirilgan.

2. Fanni o'zlashtirishga qo'yiladigan talablar.

«Adabiyotshunoslik asoslari» fanini o'qitish orqali mustahkam nazariy bilim berish ko'zda tutiladi. Fanni o'qitishda mashg'ulot turlari (leksiya, seminar, mustaqil ta'limni tashkil etish, reyting va boshqalar) o'tkazish va nazorat qilishning faol shakllarini amalda qo'llash ko'zda tutiladi. «Adabiyotshunoslik asoslari» o'quv fanida badiiy adabiyotning o'ziga xos xususiyatlari va asosiy qonuniyatlarini o'zlashtirish talabalar bilimiga quyilgan talabdir.

Talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishlari ko'zda tutiladi: badiiy asar mazmuni, shakli, g'oyasi, mavzusi, syujet va kompozitsiyasi, asar tili, adabiy qahramon va uni tavsiflovchi vositalar, she'r tuzilishi, poetik ko'chimlar, badiiy san'atlar, adabiy tur va janrlar tahlili malakasiga ega bo'lishlari lozim.

3. “Adabiyotshunoslik asoslari” fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi.

Mazkur fan «Adabiyot nazariyasi», «O'zbek adabiy tanqidchilik tarixi», «O'zbek xalq og'zaki ijodi», «O'zbek adabiyoti tarixi», «Milliy uyg'onish va istiqlol davri adabiyoti», «Hozirgi adabiy jarayon», «Jahon adabiyoti» kabi fanlar bilan bevosita aloqada va uzviy ketma-ketlikda o'rgatiladi.

4. “Adabiyotshunoslik asoslari” fanining hajmi va mazmuni.

4.1.Fanning hajmi.

No	Mashg'ulot turi	Ajratilgan soat	Semestr
1	Nazariy (leksiya)	30 soat	1-semestr
2	Amaliy mashg'ulot	-	
3	Laboratoriya mashg'ulot	-	
4	Seminar	14 soat	1-semestr
5	Kurs ishi	-	
6	Mustaqil ish	35 soat	1-semestr

Seminar mashg'ulotlari mazmuni

1-mashg'ulot. MAVZU: BADIY ASAR TILI

2-mashg'ulot. MAVZU: BADIY OBRAZ

3-mashg'ulot. MAVZU. SHYe'RSHUNOSLIK ASOSLARI

4-mashg'ulot. MAVZU: BADIY ASAR SYUJYeTI VA KOMPOZITSIYASI

5-mashg'ulot. MAVZU: ADABIY TUR VA JANRLAR

6-mashg'ulot. MAVZU: BADIY ADABIYOTNING XALQCHILLIGI

7-mashg'ulot. MAVZU: IJODIY MYETOD

5. Kurs ishi tarkibi, ularga qo'yiladigan talablar

“Adabiyotshunoslik asoslari” fani bo'yicha o'quv rejasida kurs ishlari belgilanmagan.

6. Mustaqil ishlar mavzulari mazmuni va ularga ajratilgan soatlar

Talabning mustaqil ishi o'quv rejasida «Adabiyotshunoslik asoslari» fanini o'zlashtirish uchun belgilangan o'quv ishlarining ajralmas qismi bo'lib, u metodik va axborot resurslari bilan ta'minlanadi hamda bajarilishi reyting tizimi talablari asosida nazorat qilinadi.

O'quv uslubiy adabiyotlar va elektron ta'lim resurslari ro'yxati.

Asosiy :

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch–T.; O'zbekiston, 2008.
2. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – T.: O'qituvchi. 2000.
3. Qur'onov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – T.; O'qituvchi 2004.
4. Ulug'ov A. Adabiyotshunoslikka kirish– T.; Universitet. 2000.

Qo'shimcha :

1. Aristotel. Poetika. – T.; Adabiyot va san'at. 1980.
2. Fitrat A. Adabiyot qoidalari. – T.; 1995.
3. Xojiahmedov A. She'riy san'atlar va mumtoz qofiya. – T.; Sharq, 1998.
4. Boboyev T. She'r ilmi ta'limi. –T.; O'qituvchi, 1996.
5. I.Sulton. Adabiyot nazariyasi.T; O'qituvchi,2006.
6. Cho'lpon. Adabiyot nadir . T; Ma'naviyat 1996.

Didaktik vositalar. Jihoz, uskuna va moslamalar: Shoir yoki yozuvchilarning badiiy asarlaridan namunalar, mavzuga aloqador plakatlar.

Video-audio uskunalari: Darsning maqsadiga ko'ra badiiy asarlar asosida ishlangan badiiy va hujjatli filmlar namoyish etish uchun videomagnitafon va televizordan foydalanish mumkin.

Kompyuter va multimediali vositalar: Shoir va yozuvchilarning ijodi haqidagi internetdan olingan ma'lumotlarni hamda mavzuga aloqador turli slaytlarni namoyish etish uchun kompyuter vositalaridan foydalanish mumkin.

1-mashg'ulot

MAVZU: BADIY ASAR TILI

R ye j a:

1. Til - adabiyotning birinchi elyemyenti.
2. Badiiy tilning o'ziga xos xususiyatlari.
3. Tilning obraz yaratish ryesurslari.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Umumxalq tili ko'rinishlari.
2. Badiiy asar til xususiyatlari.
3. Badiiy til vositalari.
4. Adabiy va badiiy til nima?
5. Tilning obraz yaratish vositalari.
6. Badiiy asar tili va tilshunoslik.
7. Muallif nutqi.
8. Pyersonaj nutqi.
9. Jargonizm, vulpgarizm, dialyektizm.
10. Polifonik nutq.

TAYANCH IBORALAR:

1. Badiiy til. 2. Xususiyatlari. 3. Muallif nutqi. 4. Pyersonaj nutqi. 5. Obraz yaratish vositalari.

ADABIYOTLAR.

1. T.Boboyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1980. 126-143-B.
2. N.SHukurov va b. Adabiyotshunoslikka kirish.1980. 96-114(117-144)-b.
3. Hozirgi o'zbyek adabiy tili.
4. P.Qodirov. Xalq tili va ryealistik proza. T., 1984.
5. Z.Rahimov. Muallif nutqi va uning ko'rinishlari. Til va adabiyot ta'limi. 2000 yil, № 3.

2-mashg'ulot

MAVZU: BADIY OBRAZ

R ye j a:

1. Obraz ta'rifi.
2. Obraz xususiyatlari.
3. Badiiy obraz turlari.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Badiiy obraz haqida ma'lumot byering.
2. Badiiy obraz xususiyatlari.
3. Badiiy obraz turlari.
4. Obraz va obrazlilik.
5. To'qima obraz.
6. Obrazning yaratilishiga ko'ra turlari.
7. Obraz turlariga misollar kyeltiring.
8. Lirik obraz.

9. Dramatik obraz.
10. Obraz va obrazlilik.

TAYANCH IBORALAR:

1. Badiiy obraz. 2. Obraz xususiyatlari. 3. Obraz turlari. 4. Obraz va obrazlilik.
5. Obrazlar tasnifi.

ADABIYOTLAR:

1. I.Sultonov. Adabiyot nazariyasi. T., 1980.
2. T.Boboyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T.. 1980.
3. N.SHukurov va boshqalar. Adabiyotshunoslikka kirish. T.,1980.

3-mashg'ulot

MAVZU. SHYe'RSHUNOSLIK ASOSLARI

R Ye J A:

1. SHye'riy nutqning asosiy xususiyatlari.
2. SHye'rning asosiy komponentlari.
3. Qofiya va uning turlari.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. SHye'riy nutq.
2. SHye'riy nutq komponentlari.
3. SHye'r komponentlarining o'zaro bog'liqligi.
4. Hijo.
5. Ritm.
6. Pauza.
7. Bo'g'in va hijo.
8. Turoq va rukn.
9. Misollar asosida bo'g'inlarni ajrating.
10. Qofiya haqida ma'lumot byering.
11. Qofiya turlari.
12. Kyesishuvchi va juft qofiya.
13. SHye'riy nutq xususiyatlari.
14. Hijo, ritm, pauza.
15. Band, turoq, misra.
16. Naqorat, allityeratsiya.
17. Bo'g'in va hijo.
18. Qofiya turlariga misollar kyeltiring.
19. Oq shye'r.
20. Hozirgi o'zbyek shye'riyatida qofiya.

TAYANCH IBORALAR:

1. SHye'riy nutq. 2. Bo'g'in. 3. Ritm. 4. Pauza. 5. Turoq. 6. Misra.
7. Band. 8. Qofiya.

A D A B I Y O T L A R:

1. U.To'ychiyev. O'zbyek poeziyasida barmoq sistyemasi.
2. A.Hojiahmyedov. Maktabda aruz vaznini o'rganish.
3. A.Hojiahmyedov. Mumtoz badiiyat malohati. Toshkyent, 1999.

4-mashg'ulot

MAVZU: BADIY ASAR SYUJYE TI VA KOMPOZITSIYASI

Ryeja:

1. Syujyet ta'rifi.
2. Syujyetning ichki tuzilishi.
3. Syujyet tiplari.
4. Badiiy asar kompozitsiyasi

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Syujyet ta'rifi.
2. Syujyet elyemyentlarini ko'rsating.
3. Syujyet tiplari.
4. Lirikada syujyet.
5. Xronikali syujyet.
6. Ryetrospyektiv syujyet.
7. Kontsyentrik syujyet.
8. Assotsiativ syujyet.
9. Syujyet va kompozitsiya.
10. Kompozitsiya elyemyentlari haqida ma'lumot byering.

TAYANCH IBORALAR:

1. Syujyet.
2. Syujyet tiplari.
3. Syujyet elyemyentlari.
4. Kompozitsiya.
5. Kompozitsiya elyemyentlari.

ADABIYOTLAR:

1. Rahimov A. Badiiy syujyet tiplari va romanbop rivoyaning takomil-lashuvi. FDU. Ilmiy xabarlar. 1996 yil, № 4. -B. 40-45.
2. Ibrohimov A. 80-90-yillar o'zbyek romanida kontsyentrik syujyet qurilishi. FDU. Ilmiy xabarlar. 1996 yil, № 4. -B. 46-48.
3. Rahimov A. Roman san'ati. Qo'llanma. Farg'ona, 2001. - B.38-56.

5-mashg'ulot

MAVZU: ADABIY TUR VA JANRLAR

R y e j a:

1. Adabiy turlar haqida ma'lumot.
2. Epik tur.
3. Lirik tur.
4. Dramatik tur.
5. Liro-epik tur.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Tur va janr tushunchasi.
2. Epik tur xususiyatlari.
3. Roman.

4. Epos.
5. Roman-epopyeya.
6. Qissa.
7. Hikoya.
8. Novyella.
9. Ochyerk.
10. Epik tur imkoniyatlari.
11. Lirika atamasini izohlang.
12. Lirik tur xususiyatlari.
13. Epigramma, oda, alpba.
14. Elyegiya, gimn, sonyet, kansona.
15. G'azal.
16. Qasida.
17. Ruboiy.
18. Qasida, madhiya, marsiya.
19. Muxammas, musaddas.
20. Mustazod, tuyuq, qit'a.
21. Dramatik tur xususiyatlari.
22. Dramatik tur janrlari.
23. Liro-epik tur xususiyatlari.
24. Liro-epik tur janrlari.
25. Tragyediya va komyediya.
26. Drama, tragikomyediya.
27. SHye'riy roman, poema.
28. Doston.
29. Ballada, masal.
30. Misollar bilan izohlang.

TAYANCH IBORALAR

1. Tur va janr. 2. Epik tur. 3. Lirik tur. 4. Dramatik tur.
5. Liro-epik tur.

ADABIYOTLAR

1. I.Sultonov. Adabiyot nazariyasi T.,1980 y.
2. Adabiyot nazariyasi. 2 tomlik. T.,Fan, 1978,1979.
3. T.Boboyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1981.
4. N.SHukurov. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1980.
5. E.Xudoyberdiyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1985.
6. Adabiy tur va janrlar. T., Fan.

6-mashg'ulot

MAVZU: BADIY ADABIYOTNING XALQCHILLIGI

R YE J A:

1. Badiiy adabiyotning xalqchilligi.

2. Badiiy adabiyotda tarafkashlik.
3. Adabiyot - umuminsoniydir.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Xalqchillik tushunchasini izohlang.
2. Xalqchillik xususiyatlari.
3. Xalqchillik va tarafkashlik atamalarini izohlang.
4. Xalqchillik, milliylik, tarafkashlik.
5. Mazkur atamani o'zbyek adabiyoti misolida tushuntiring.
6. Sizningcha badiiy adabiyot qanday bo'lishi kerak?
7. Masalaning o'rganilishi.
8. «Sof san'at» tushunchasi.
9. Xalqchillik va milliylik qanday namoyon bo'ladi?
10. Qanday asar xalqchil hisoblanadi?
11. Tarafkashlik tushunchasi.
12. Tarafkashlikning adabiyot va san'atda namoyon bo'lishi.
13. Adabiyotning umuminsoniyligi.
14. Tarafkashlikning salbiy jihatlari.
15. Adabiyot va jamiyat.
16. Mumtoz adabiyotda tarafkashlik.
17. Tarafkashlik va uning XX asr adabiyotiga ta'siri.
18. Adabiyot - san'atdir.
19. Milliy mafkura va adabiyot.
20. Istiqlol davri adabiyoti.

TAYANCH IBORALAR:

1. Xalqchillik. 2. Xalqchillik xususiyatlari. 3. Tarafkashlik.
4. Xalqchillik va tarafkashlik. 5. Adabiyot va jamiyat.

ADABIYOTLAR:

1. U. Normatov. Mafkuraviy-siyosiy tayziq va istye'dod qudrati. Jahon adabiyoti, 2000 yil, apriy.
2. Mustaqillik: Til va adabiyot. Ankyeta savollariga javob. O'zbyek tili va adabiyoti. 2001 yil, № 4.

7-mashg'ulot

MAVZU: IJODIY METOD

Ryeja:

1. Ijodiy myetod.
2. Ryealizm.
3. Romantizm.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Ijodiy myetod nima?
2. Adabiy oqim.
3. Ijod tiplari.
4. Adabiy maktab.
5. Ryealizm va uning xususiyatlari.
6. Adabiy yo'nalish.
7. Romantizm va uning xususiyatlari.
8. Modyernizm.
9. O'zbyek adabiyotida ryealizm.
10. O'zbyek adabiyotida romantizm.
11. Modyernizm va o'zbyek adabiyoti.
12. Naturalizm.
13. Ekzistyentsializm nima?
14. Futurizmni tushuntiring.
15. Tanqidiy ryealizm.
16. XX asr boshidagi adabiy oqim va yo'nalishlar.
17. Myetod va usul tushunchalarini farqlang.
18. Sizningcha, qaysi ijodiy myetod adabiyot uchun maqbuldir.
19. Misollar asosida ijodiy myetodlarni farqlang.
20. Totalitar mafkura va adabiyot: yutuq va kamchiliklar.

TAYANCH IBORALAR:

1. Ijodiy myetod. 2. Adabiy oqim. 3. Adabiy yo'nalish. 4. Romantizm. 5. Ryealizm. 6. Syentimyentalizm. 7. Klassitsizm. 8. Modyernizm. 9. Naturalizm.

ADABIYOTLAR:

1. I.Sultonov. Adabiyot nazariyasi T.,1980 y.
2. Adabiyot nazariyasi. 2 tomlik. T., Fan, 1978,1979.
3. T.Boboyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1981.
4. N.SHukurov. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1980.
5. E.Xudoyberdiyev. Adabiyotshunoslikka kirish. T., 1985.
6. Andrye Bryetonp. Syurriealizm manifiesti. Jahon adabiyoti. 2000 yil, may. 16-174-byetlar.
7. Eslyen Xovarsdsxolm. Modyernizm. Jahon adabiyoti. 2001 yil, yanvar.

8. Dag Sulstad. Norvyeg nasri - Ovrupo modyernizmi. Jahon adabiyoti. 2001 yil, yanvar.
9. A.Gyenis. XX asrning yetakchi uslubi. Jahon adabiyoti. 2001 yil, syentyabr.
10. Kratkaya lityeraturная entsiklopyediya. Moskva, 1967. 4 tom.
11. A.Rahimov. Muttasil yangilanayotgan janr. O'zbyekiston adabiyoti va san'ati. 1997 yil 6 iyun, № 23.

